

Predikan av Jenny Arnerlöf – Medmänniskan – 2023

Vem var profeten Jeremia? Hur hamnade han i sådan utsatthet? Vad hade han gjort för att ha fått så mäktiga fiender? Bland de stora profeterna är Jeremia den som vi vet mest om. Idag hinner vi inte täcka hela hans berättelse men lite bakgrund och behövs för att förstå dagens text. När vi läser Jeremias texter i en lugn och välordnad gudstjänst är det svårt för oss att ha hans kaotiska kontext i åtanke. Jeremia tjänade Gud som profet under de fyrtio åren som ledde fram till Jerusalems fall under det stora Babylonska riket. Det var fyrtio mycket turbulenta år präglad av våld och förlust av många människoliv.

Det första vi får veta om Jeremia är att han kom från en prästerlig släkt som bodde i byn Anatot. Som en av världens ledande Gamla Testamentlig forskare påpekar, bör omnämmandet av prästsläkten i Anatot i vers 1 av Jeremias bok få oss att minnas en incident från långt tidigare i Israels historia som hände när Salomo tog över som kung efter David. Salomo förvisade prästen Evjatar till Anatot då prästen hellre hade sett Salomos äldre bror bli kung. Det var bara ett exempel på hur Salomo lät Israel präglas av världslig makt. Han satt Israel på en politisk bana som så småningom ledde till rikets kollaps i Jeremias tid. Fyra hundra år efter att prästen Evjatar förvisades till ett marginaliserat liv i Anatot sändes Jeremia från Anatot till Jerusalem. Det var inte Jeremias idé att gå utan han fick en kallelse och ett uppdrag från Gud som han försökte tacka nej till men till slut gav han sitt liv till det.

Fyra hundra år är en lång tid men som en känd predikant som inspirerades av Israels profeter sade, "det moraliska universums båge böjer sig mot rättvisa." (MLK, Jr.) Guds tidsplan är inte alltid begriplig för oss i nuet men Gud jobbar med en annan tidshorisont. Jeremia gick till Jerusalem med svidande kritik, med varning och med ett budskap om hopp som de mäktiga inte ville höra.

Jeremia upplevde stora motgångar som dödshot, fysisk misshandel och fängelsestraff och trots det var han trofast i sitt uppdrag. Hans trofasthet kom med en stor personlig prislapp och han raljerade emot Gud om det emellanåt. Jeremia levde i stor utsatthet.

Där vi möter honom i dagens text var Jerusalem under den sista stora belägringen som skulle resultera i dess nederlag. De mäktiga levde i förnekelse om läget och de hade starkt inflytande över den feiga tillförordnade kungen. Kung Sidkia både fascinerades och förfasades av Jeremia. På ett sätt ville han ta Jeremias budskap till sig. Han kallade profeten till sig i smyg för att höra hans ord från Gud men han vågade inte stå för eller agera på budskapet han fick höra. Kung Sidkia lät sig förledas och styras av de mäktiga som smickrade honom och gav falsk tröst istället för att se verkligheten i ögat. (verkligheten vid det läget var Babylons armé som hade slagit läger några kilometer norr om stan). Jeremias budskap var att Jerusalem och folket sökte efter och var stolta över fel saker: sin visdom, styrka och rikedom, som fick dem att satsa fel. Hans budskap var att den som vill vara stolt skall vara stolt över att känna Gud, och känna till att Gud verkar i kärlek, i rätt och rättfärdighet på jorden. Kungens närmaste ansåg att Jeremia var problemet då hans "opatriotiska" prat skapade en dålig stämning och modfällde soldaterna.

De hittade på falska anklagelser mot Jeremia och letade efter ett passivt men effektivt sätt att bli av med honom utan att bokstavligen få blod på sina händer. De hissade ner honom i en brunn fylld av lera där han ganska fort skulle sjunka ner och dö, antingen av hunger eller av utsatthet.

Men Jeremia hade något som de mäktiga inte hade räknat med. Jeremia var varken mäktig, populär eller förmögen men han hade några vänner. Tre för att vara exakt, och inte alla tre samtidigt. En vän var Baruk, en skrivare som skrev ner Jeremias ord och läste upp dem för hovet. Han är den som bevarade vad som blev Jeremias bok. De andra två vänner, Achikam och Eved-Melek var där i Jeremias största stunder av nöd för att rädda honom. Achikam hade varit vän till Jeremias pappa och skyddade honom när kungen Jojokim ville döda honom (kap 26).

Eved-Melek har vi mött idag, och om honom vet vi nästan ingenting. Hans namn betyder "kungens tjänare" och det framgår av texten att han kom från östra Afrika – dagens Etiopien. Det är slående att i ett relativt kort stycke anges hans namn fem gånger. Varken pronomen eller hans titel "hovmannen" används i texten utan hans namn används på ett sätt som blir upprepande och intensivt. Det är som om texten säger att en riktig kunglig tjänare agerar som Eved-Melek.

Som en invandrare var det med stor personlig risk som han gick till kungen och vädjade för den mycket impopulära Jeremia. Han hade kunnat rädda Jeremia i smyg, men han visade kungen den respekt som en kungs position krävde. På så sätt gav han den veliga och mesiga kungen en chans att agera ädelt och reparera skadan han hade gett sitt medgivande till. Kungen var inte svårt att övertala (oftast vill människor göra det som är rätt och riktigt – de vill bara inte vara ensamma i det). Eved-Melek fick till och med ta till flera hjälpare för att rädda Jeremia.

Flera hundra år innan Kristus satt ord på det, följde Eved-Melek den gyllene regeln som var dagens evangelietext. Kanske är upprepadet av hans namn ett sätt att säga att den som agerar med sådan respekt, omsorg och medkänsla skiljer sig från de namnlösa massorna som inte orkar bry sig om orättvisor, och som inte vill vara vän med marginaliserade människor som Jeremia.

I kontexter högt och lågt utspelas liknande berättelser än idag, där människor utan inflytande blir utfrysta eller uthängda och behöver en vän som griper in på deras vägnar. Vi ställs ständigt inför valet att välja de mäktigas väg eller profetens väg. De mäktigas väg är imperiets väg, den inre kretsens väg som använder sin makt på självupptagna och avhumaniserande sätt. Men profetens väg är medmännisklighetens väg – en väg präglad av generositet som leder till Gud. Den leder till Gud för att det är vägen som Gud i Kristus öppnade för oss i vår utsatthet när han valde att bli vår vän.

Vi har så mycket att lära oss från Eved-Melek som blev särskilt ihågkommen som Guds vän. Han nämns en gång till i Jeremias bok i kapitel trettionio. Där står det,

”Till Jeremia kom Herrens ord, medan han satt inspärrad på vaktgården:

16

Gå till nubiern Eved-Melek och säg: Så säger Herren Sebaot, Israels Gud: Se, jag skall låta mina ord mot denna stad gå i uppfyllelse, jag skall bringa den olycka och inte lycka, och det skall ske i din åsyn den dagen.

17

Men dig skall jag rädda den dagen, säger Herren. Du skall inte falla i händerna på dem du fruktar,

18

utan jag skall låta dig komma undan. Du skall inte falla för svärdet, du skall komma undan med livet därför att du har förtröstat på mig, säger Herren.

Med tanken på alla som miste livet vid Jerusalems fall under Babylon är detta märkvärdigt. Frestelsen är att tro att vi kan göra det till en regel i still med: *den som visar en djärv medmänsklighet kommer Gud att skydda från terrorns hot.*

Problemet med det är att Gud inte följer sådana regler. Vi kan inte veta varför just Eved-Melek fick denna unika nåd. Det var inte så att hans liv var värt mer än alla som dog när Jerusalem föll – alla människors liv har lika värde inför Gud. Möjligen handlade det mer om Jeremia som han hjälpte än om Eved-Melek själv.

För bland de stora profeterna står Jeremia ut mer än alla andra som förebilden för Jesus. Och det är Jesus som visar oss att Gud inte följer människors påhittade regelverk, MEN Gud är trogen sina egna regler. För Jesu liv, hans sätt att förkroppsliga vad vi kallar "den gyllene regeln" är vad som gör regeln guld värd. Jesus är Guds tydligaste uppenbarelse av sig själv. Han är Gud bland oss som en av oss. Övergiven av sina vänner och utsatt som de mest utsatta bland oss gick han allas vårt gemensamt öde till mötes på ett brutalt sätt. Hans exempel uppmanar oss att inte vara rädda för att vara den utsatta och vänlöses vän. För att han har makt att rädda oss på sätt som vi inte riktigt kan begripa. Den gyllene regeln är en del av den himmelska strategin för att åstadkomma försoning och helhet i världen och vi får vara delaktiga i denna livgivande strategi. Den ber oss att lita på "något" som inte är helt rationellt från världens perspektiv men det är inte mindre verkligt för det. Detta "något" vi ska lita på känner vi först i vårt hjärta eller i själen om vi känner det alls. Den gyllene regeln är grundat på kärlekens logik – det är därför det ofta talar först till vårt hjärta och därefter till vårt sinne. Regeln ber oss att redan nu leva framåtlutade mot den framtiden som Gud invigde i uppståndelsen.

Ett av en församlings viktigaste uppgifter är att vara ett sammanhang där vänskap blir till och utvecklas. Jag vet att ni är bra på att se och värna om människor som är i behov av vänskap och det gläder mig att ni låter era liv berikas på detta sätt. Inför höstterminen är det min bön att vi på alla sätt och viss växer i vänskap. Jag vill be är att be särskilt för torsdagar här i S:t Peter. Fundera också över om du har vänner som du kan bjuda in till vår gemenskap? Medmänniskans evangelium är att det Jesus befäller oss att göra, gör han oss kapabla till, och hela vägen är han vännen som går med oss.